

dženi kolgan

**MALA
KNJIŽARA
NA OBALI**

Prevela
Nevena Andrić

Laguna

Naslov originala

Jenny Colgan

THE BOOKSHOP ON THE SHORE

Copyright © 2019 by Jenny Colgan

Translation copyright © 2022 za srpsko izdanje, LAGUNA

*Posvećeno Debori Šnajder,
hrabroj, snažnoj i briljantnoj*

Uvod

Kao vrlo mala, pročitala sam bukvalno svaku dečju knjigu koju su imali na malenom odeljenju naše sićušne mesne biblioteke (osim one velike zelene o gmizavcima i vodozemcima, koji su me užasavali).

Čitala sam o kaligrafiji i stonom tenisu, o mladim izviđačima (bila sam očajna izviđačica i mrzela sam time da se bavim; dobila sam samo jednu značku – jeste, čitalačku), čitala sam knjige o tome kako postati špijun i o Bibliji, a uz to ama baš sve priče koje su imali.

Mislila sam da se to tako radi: ako već čitaš, onda pročitaj svaku knjigu na svetu. Kad sam, sa trinaest godina, dobila člansku kartu za odrasle, izdržala sam možda pola police Luja L'Amura dok nisam shvatila da ipak neće tako ići (iako sam se izborila s mnogo više Toma Klensija nego što biste možda očekivali od jedne tinejdžerke).

Elem, pošto smo to raščistili: čao i mnogo vam hvala što ste se odlučili za *Malu knjižaru na obali* – znam da imate veliki izbor knjiga na raspolaganju. Znam, kunem se. :D

Ovo nije nastavak *Male knjižare srećnih krajeva*, zvane još i *Knjižara na čošku* (zavisí gde je čitate). Hoćete li da čujete nešto zabavno? Možda će vas ovo iznenaditi, ali ne biraju uvek pisci naslove svojih knjiga; kada smo se odlučili za *Malu knjižaru*

srećnih krajeva, u modi su bili dugački naslovi, ali meni se taj naslov oduvek činio malčice prevelik.

Onda je moj američki urednik, kog obožavam, rekao: „Ali nisam siguran što se tiče britanskog naslova. Bi li ti smetalo da ga promenimo?“, a ja sam rekla: „Slobodno!“

I on je rekao: „Šta misliš o *Knjižari na čošku*?“

Ja sam rekla: „Pa, stvar je u tome što je to putujuća knjižara, tako da nije stvarno na čošku.“

A on je rekao: „Znaš, mislio sam kao neka knjižara koja ti je uvek pri ruci, pa mi se dopao taj naslov.“

I ja sam onda rekla: „Dobro, a šta kažeš da je parkiram na čošku?“, a on je rekao: „Odlično“, i tako je jedina razlika između britanskog i američkog izdanja u tome koliko puta se ponovi rečenica: „Kamion se parkirao na uobičajenom čošku.“

U svakom slučaju, ova knjiga nije nastavak, mada se u njoj pojavljuje nekoliko starih likova: tu su Nina i Surinder, ali ovo je u potpunosti Zoina priča.

Ovo je takođe priča o tome kako, ako voliš knjige, uvek, bar po mom mišljenju, imaš zaštitni sloj koji te čuva od sveta, i to zvuči čudno, ali ja zaista verujem u to.

Hoću da kažem: ako čitaš, ne moraš uvek da se osloniš samo na sebe. Možeš da provodiš vreme u tuđim glavama i proživiš više života, a ne samo sopstveni. Moj sin nije veliki ljubitelj čitanja (niti je naročito zrelo dete), ali se sećam ovoga: kada je čitao serijal o Hariju Poteru, došao je i zapanjeno mi rekao: „Mama, ovo uopšte nije kao film – nego kao da si stvarno tamo.“ I dalje mislim da je čitanje najbolji oblik neposredne komunikacije između dva mozga koji su ljudi do sada smislili – bar dok nas *Fejsbuk* sve ne natera da nosimo implantate.

Čitanje može biti bekstvo – ja posebno volim da posmatram ljude u prevozu, nesvesne da ih okružuje sivkasti zadah iz tuđih usta, zadubljene u Kromvelovu Englesku, vanzemaljske svetove Mišela Fejbera ili vrletna orlova gnezda Džordža R. R. Martina.

U prošlom romanu o knjižari pomalo sam govorila o tome gde i kako čitam, i mnogi čitaoci su ljubazno podelili svoja

iskustva. Jedna zanimljiva tema koja se potegla bila je razlika između „pravih knjiga“, elektronskih knjiga i audio-knjiga. Neki – ne svi – bili su vrlo zagriženi pobornici stava „jao, ništa kao prava knjiga“. Ipak, bilo je zanimljivo videti kolikom broju ljudi se dopada sloboda koju im pruža cela biblioteka na telefonu ili u džepu, a ja sam primetila da sve više ljudi na kindlu namešta krupna slova, pa im više ne trebaju naočare za čitanje – to je stvarno korisno!

Korisno je i što ga možeš poneti u teretanu i namestiti ga ispred sebe; ja svoj svakog dana nosim u kadu (okrećem stranice nosom) i još nijednom mi nije upao, a, verujte mi, nema nespretnije osobe od mene. Volim i audio-knjige, jer ti omogućavaju da čitaš i kad su ti ruke zauzete šetanjem psa.

Kad smo kod elektronskih knjiga, pomalo mi nedostaje da špijuniram šta čitaju drugi. Volela bih i da na vrhu svake stranice piše naslov; većito zaboravljam naslov onoga što čitam, i onda me neko pita: „Šta čitaš trenutno?“, i ja malo zanemim, a on me pogleda kao da kaže: „A, dobro, izvini, *mislio* sam da ti voliš da čitaš“, i to mi *stvarno ide na živce*.

Jednom sam se naljutila za večerom kad je neka žena naklapala o tome kako nikad ne bi čitala elektronsku knjigu, ništa nije kao prava knjiga i – kunem se da inače nisam nepristojna, ali bila je stvarno nepodnošljiva – elem, rekla sam: „Pa, elektronske su samo za ljude koji *mnogo* čitaju“, dakle bila sam neotesana, ali baš mi je prijalo.

Evo šta pokušavam da kažem: voli ono što čitaš, ma šta to bilo. Obogati život knjigama bilo koje vrste. Ako u nekoj knjizi ne uživaš, probaj drugu – život je stvarno kratak.* Ja se još trudim da pročitam sve knjige na svetu. A i ti voliš da čitaš. Ti me razumeš.

Tvoja

Jenny x x x

---

* To se naravno ne odnosi na ovu knjigu. Svojeručno ću ti poslati mejl da vidim jesi li je završio, a možda sastavim i kratak kontrolni.

PRVI DEO

„Kad si ovde gore, pogled je drugačiji“, reče Robert Kerijer i ispruži krilo. „Ako sve gledaš isto kao uvek, ništa se ne menja. Kad promeniš ugao, sve se promeni.“

„Ali ovo uopšte ne liči na grad“, reče Volas zaprepasćeno. „Sav je od neba.“

„Baš tako“, reče Robert Kerijer i okrenu očice prema pomalo štrokavom dečaku. „Postoje razne vrste neba.“

Odlomak iz knjige *Gore na krovovima*

Prvo poglavlje

„Kažite mi šta je s tim plakanjem.“

Ljubazna ali kruta žena sedela je za ofucanim, izgrebanim stolom Nacionalne zdravstvene službe. Poster na zidu obavestavao vas je koji nerazumljivi akronim treba da zapamtite za slučaj da vas zadesi moždani udar.

Od pomisli da se treba setiti nekog akronima dok doživljavaš moždani udar, Zoi je hvatala panika, još i više nego zbog činjenice što je uopšte tu. Prljavi venecijaneri jedva su zaklanjali dubok, uzan prozor koji je gledao na još jedan zid od crvene cigle, a grub tepih zamrljan kafom pokrivaio je pločice.

„Pa, uglavnom se dešava ponedeljkom“, reče Zoi, zagledana u ženinu divnu, sjajnu tamnu kosu. Zoina je bila dugačka i takođe tamna, ali trenutno je bila neuredno vezana nečim – nadala se gumicom za kosu a ne, recimo, rastegljivom vrpcom za pakete, koja je ispala poštaru. „I, znate već. Kad kasni metro ili ne mogu da uguram kolica u autobus. Ili mi neko zatrubi zato što pokušavam da uglavim kolica, jer ako ne krenemo s kolicima, zakasnimo sat vremena, svejedno što znam da je on preveliki za njih, jer znam to, hvala lepo, dakle slobodno možete da prestanete s tim prekornim pogledima.“

Ili kad se zadržim na poslu, pa brojim svaki minut i računam koliko će me to koštati dok ne stignem po njega, i onda ispadne da sam celog dana džabe radila. Ili kad pomislim da bismo možda mogli autobusom, i taman što stignemo na stanicu, vozač zatvori vrata iako me je video, jer ga nerviraju kolica. Ili kad nam nestane sira, a ja nemam para da kupim još. Znete li vi koliko košta sir? Ili...“

Žena se ljubazno osmehnu, iako je i sama izgledala pomalo zabrinuto.

„Gospođo O’Konel, mislila sam na vašeg sina. Kada on plače?“

„A!“, reče Zoi smeteno.

Obe pogledaše u tamnokosog dečacića, koji se u uglu obazrivo igrao modelom seoskog imanja. On oprezno diže glavu i pogleda u njih.

„Nisam... nisam vas razumela“, reče Zoi i odjednom pomisli da će se opet rasplakati. Doktorka Bakri uslužno gurnu prema njoj kutiju maramica koja joj je stajala na stolu, ali to ne samo što nije pomoglo nego je imalo upravo suprotan učinak.

„... a ja sam u stvari gospođica“, reče Zoi drhtavim glasom. „Pa, nije strašno... Mislim, poneka suza tu i tamo, ali on ne...“ Sad je znala da joj plač ne gine. „On ne... ispušta nikakve zvukove.“

Dobro, pomisli Zoi kad se obrisala – i na to opet malo zasuzi, ali se pribra u poslednjem trenutku kad je, na sopstveni užas, shvatila da je zakazani termin u Nacionalnoj zdravstvenoj službi, koji su mesecima čekali, gotovo istekao, a ona je skoro sve vreme provela u suzama – i s puno nade pogleda u doktorku Bakri, kojoj se Hari sada vedro meškoljio u krilu. Ako ništa, doktorka Bakri nije rekla ono što su svi uvek govorili...

„Znate, ni Ajnštajn...“, poče doktorka Bakri, a Zoi zastenja u sebi. Evo ga: „... nije progovorio sve do pete godine.“

Zoi se kiselo osmehnu. „Znam, hvala lepo“, reče kroz stisnute zube.

„Selektivni mutizam... Da nije doživeo nekakvu traumu?“
Zoi se ugrize za usnu. Joj, bože, nadala se da ne.

„Pa, njegov tata... malo dođe pa ode“, reče, pa dodade pomalo molećivo, kao da želi doktorkinu potvrdu: „Ali to nije ništa neobično, zar ne? Ti voliš da vidiš tatu, je l' tako?“

Na pomen oca, Harijevo lišce se ozari kao i uvek, i on je bucmastim prstom upitno bocnu u obraz.

„Uskoro“, reče mu ona.

„Kad ste ga videli poslednji put?“, upita doktorka.

„Ovaj... pre tri... šest...“

Zoi je pokušavala da se seti. Ako ćemo pravo, Džez nije dolazio celog leta. Uporno je govorila sebi da prestane da gleda njegov *Instagram*, ali bila je to ružna zavisnost. Posetio je jedno četiri festivala. Okačio je mnogo slika s raznim šarenim šeširima na glavi.

„Pa“, reče doktorka, nakon što je odigrala s Harijem igru kartama, namenjenu podsticanju komunikacije, a zatim ga malo učila da pucketa prstima, pokrivala oči rukama i govorila „u-ja“, i nagovarala ga da potraži stvarčice koje je posakrivala, a četvorogodišnjak je bojažljivo sve to pokušao da uradi, neprestano bežeći kod mame u krilo; tamne oči bile su mu razrogačene i preplašene. „Pa, ima socijalnu fobiju.“

„Znam.“

„Veoma je neobično...“ Doktorka je proučavala beleške. „Veoma je neobično da dete ne razgovara čak ni s roditeljem. Da li ga možda nešto u kući uznemirava?“

Živeli su u prizemlju užasne viktorijanske građevine pretvorene u stambenu zgradu, u prometnoj ulici u Vembliju. Cevi su zvečale; komšija sa sprata često se vraćao pijan i muzika je treštala do duboko u noć. Ponekad bi doveo kući i drugove,

koji bi onda lupali na vrata i glasno se smejali. O predujmu za novi stan – kiriju da i ne pominje – mogla je samo da sanja. Iz opštine su joj ponudili smeštaj u pansionatu, ali joj se to činilo još gore. Njena mama nije mogla da im pomogne – pre mnogo godina se odselila u Španiju, a tamo je život iz dana u dan bio sve skuplji, pa se trudila da nekako razvuče penziju u funtama koju je primala i radila je u užasnom baru sa slikama prženih jaja u izlogu.

Takođe, pošto je slučajno ostala trudna, Zoi se pred rodbinom i prijateljima uglavnom pravila da joj je sasvim dobro, da je sve u redu. Nikako nije mogla da prihvati koliko je stanje zapravo ozbiljno. Ipak, to je sada imalo teške posledice.

Doktorka Bakri vide Zoin izraz lica.

„Ja vas... ne krivim.“

Zoina usna opet zadrhta.

„Znate“, reče doktorka Bakri. „Rekla bih da ste bliski s njim. Stidljiv je, ali ne bih rekla da je istraumiran. Ponekad... ponekad se prosto eto tako desi.“

Usledi veoma duga stanka.

„To je“, reče Zoi tiho, „verovatno nešto najljubavnije što mi je iko rekao već godinama.“

„Najčešće napravimo sistem koji podrazumeva nagrade za trud“, reče doktorka Bakri i pruži joj razne tabele i spiskove ciljeva. „Samo kao podstrek, ništa drugo. Ako šapne, dobije nešto lepo... ako otpeva pesmicu, dobije slatkiš.“

Zoi zatrepta i pokuša da smisli gde da nađe pare za slatkiše kad već ionako strepi šta će kad zahladni i Hari više ne bude mogao svakog dana da nosi sandale.

„Ako to ne uspe, možemo probati s lekovima.“

Zoi je samo zurila u nju. Hoće da stave njenog divnog dečaka na lekove. Bio je to kraj – bukvalno: dva sata im je trebalo da se doklackaju ovamo preko celog Londona po vrelom danu kako bi, posle osam meseci na listi čekanja, došli kod stručnog logopeda.

„Da li mu mnogo pričate?“, upita doktorka Bakri.

„Aha“, reče Zoi, zadovoljna što konačno bar za nešto nije kriva. „Da! Pričam mu! Stalno!“

„Pa, nemojte preterivati. Ako razumete sve što mu treba i što želi, neće imati motivaciju. A ona je neophodna.“

Doktorica Bakri ustade. Kad je videla Zoino utučeno lice, osmehnu se.

„Znam da je teško što ne postoji čarobni lek“, reče, skupljajući brošure.

Zoi opet oseti knedlu u grlu.

„Jeste“, reče.

I bilo je.

Zoi je hrabrila sinčića osmehom. Ipak, dok je sedela u dva prepuna, bučna autobusa, među đacima koji su vikali i vrištali, glasno gledali klipove na telefonima i šutirali se međusobno, dok se previše ljudi uguravalo unutra i dok se autobus kretao s bolnom sporošću, dok joj je Hari sedeo u krilu kako bi napravili mesta za druge pa joj je utrнула noga i dok je računala koliko će je koštati što je propustila smenu i mislila kako je njena šefica Zanija stvarno na kraju živaca zato što ona stalno traži slobodne dane, a ne sme da izgubi posao – nije znala kako da se izbori sa svim tim. A kad su konačno stigli kući – Hari je već posrtao od umora – i zatvorili za sobom štokava vrata od iverice, na otiraču ih je čekalo pismo koje će još više pogoršati sve.

Drugo poglavlje

„Kome ste iznajmili ambar? Zar ne mogu oni da pomognu?“

Surinder Mehta je sedela u kuhinji svoje kućice u Birmingemu i pokušavala da telefonom pametno posavetuje prijateljicu Ninu, dok je Nina radila baš ono što, iz nekog čudnog razloga, ljudi obično rade kada ih pametno savetuješ – pobijala je njene ideje stavku po stavku.

Nina je imala knjižaru na točkovima, negde u škotskom gorju. Ovo je trenutno bilo pomalo nezgodno pošto se ona zaljubila u vrlo zgodnog farmera, a zima je bila izrazito duga, siva i pogodna za sedenje u kući; i, ako ćemo pravo, dešava se. Negde u Škotskoj ona pomalo ljutito pomilova veliki stomak. Nisu još stigli ni da daju oglas.

„Oni rade na farmi! Zauzeti su!“

„Sigurno može neko da ti pomogne. Šta je sa onom devojčicom koja ti je ranije čistila?“

„Ajnsli je sad na koledžu. Naprosto... Svi već imaju po tri posla. Tako ti je to ovde. Jednostavno nema dovoljno ljudi.“

Nina pogleda kroz prozor seoske kuće. Bilo je vreme žetve i svi radnici su bili uposleni. Videla je daleke prilike u poljima, pognute do zemlje. Svetlost je bila zlatna, a vetar je mreškao

njive ječma. Ove godine je bila pošteđena žetve, ali svejedno će morati da kuva za popriličan broj ljudi. I tako se vratila na farmu da napravi čorbu za sve koji su radili dokasno.

„U svakom slučaju“, reče ona na kraju. „Razmisli.“

„Neću dati otkaz da bih te zamenjivala dok si na porodiljskom!“, reče Surinder. „To ne znači da te ne volim, nemoj da izvrćeš ono što kažem.“

Kad su prekinule vezu, Nina je ostala da sedi u kuhinji i uzdiše. Sve je baš lepo počelo. Sećala se tog dana: Lenoks je nadgledao jagnjenje na gornjoj livadi; proleće je okasnilo i mnogi jaganjci su dolazili na svet u nezgodnim uslovima, uz šibanje vetra, često i uz sneg. Nije bila baš sigurna šta će Lenoks misliti o svemu. Već ranije je bio u braku i nije želela da on pomisli kako ona zahteva još nešto od njega – bila je sasvim zadovoljna njihovim trenutnim odnosom. A on sigurno neće hteti da se diže velika larma; slavlja i propratne drangulije uopšte nisu bili u njegovom stilu.

U kamionu-knjižari je bila toliko rasejana da je dvaput probala da proda gospođi Makgličin isti roman Doroti Vipl, što bi izazvalo omanji međunarodni incident. Takođe je dala nekom pogrešne vežbanke za ispите; i sakrila bi iza leđa primerak knjige *Šta da očekujete dok čekate bebu* kad god neko krene uz stepenice malene pokretne knjižare sa visećim lusterom i svetloplavim policama, s vrećama za sedenje u dečjem kutku i majušnim pisaćim stolom, gde je sada stajao bežični aparat za kreditne kartice, na koji je Nina bila neopisivo ponosna (bar kad radi, ako vaj-faj duva u odgovarajućem smeru), iako su ga mnogi stariji stanovnici Kirinfajfa odbacivali kao đavolju rabotu.

Konačno, Nina je odvezla kamion preko brda, obišla paprikaš koji je tog jutra ostavila da se krčka u aparatu za sporo kuvanje i pozdravila se sa umornim Lenoksom uz nežan osmeh i temeljit poljubac. „Hoćeš neku knjigu?“, upita ona posle večere.

„Jao, Nina. Nešto sam se pokarabasio s kravama, znaš“, reče. Ipak, onda joj vide izraz lica.

„Dobro de, važi, samo malčice“, reče on i privuče ovčarskog psa Peršuna da mu se smesti ispod ruke.

Dok joj je srce mahnito lupalo, Nina iz malene kese od recikliranog papira, kakvima je štitila omote od prljavštine, izvadi odabranu knjigu. Zvala se jednostavno *Zdravo* i bila je divno ilustrovana nizom pomalo impresionističkih slika, koje su prikazivale kako beba uči da vidi, prvo crnobelo, veoma mutno po ivicama, ali, kako su se stranice okretale, sve jasnije i jasnije, u sve više boja – od kretanja oblaka do osećaja vetra – sve do poslednje stranice, na kojoj se nalazila divno izrađena, vrlo detaljna slika bebe i majke koje se gledaju u oči; pisala je samo jedna reč: „Zdravo“.

Umesto da zaspi kao obično, Lenoks je ostao potpuno nepomičan i krut sve vreme dok je Ninin glas podrhtavao, a ona okretala stranicu za stranicom. Piljio je u nju kao da je prvi put vidi. Čak je i Peršun osetio kakvo raspoloženje vlada u sobi i ostao je budan.

Kad je završila, Nina odlučno zatvori kartonsku knjižicu pomalo drhtavim rukama i obori pogled. Nastupila je poduža stanka; nije se čulo ništa osim kucanja prastarog časovnika, koji je još trebalo naviti jednom nedeljno, smeštenog na staroj drvenoj komodi. Tik-tak, tik-tak.

Nina nije mogla da izdrži. Polako podiže pogled. Lenoks je piljio u nju s nevericom na licu.

„Bilo bi lepo da mi kažeš jesi li srećan“, reče Nina brzo.

„Auh!“, reče on. Nerazgovetno, kako je samo on to umeo, kaza: „Eto ti ga sad.“

Nina ga je zabrinuto gledala u lice.

„Znam da nismo to razmatrali“, reče ona. „S druge strane, nismo ni protivrazmatrali...“

On klimnu glavom.

„Eto“, reče.

„Ovo sada je jedna od onih situacija o kojima smo već razgovarali“, reče Nina, „kada zapravo moraš nešto da kažeš. Mislim, je l' ti drago? Jesi li srećan?“

Gledao ju je zaprepašćeno.

„Naravno“, reče kao da je zgranut – a tako je i bilo – što je ona uopšte pomislila da bi moglo biti drugačije.

„Mislim, često radimo ono što radimo“, promumla Nina. „A ovo prosto proističe iz toga.“

„Da, hvala ti, znam. Ja sam farmer.“

Ona mu se široko osmehnu, a on pruži ruke prema njoj, privuče je na krilo i nežno je poljubi. Ruke mu zastadoše na njenom stomaku.

„To sam samo ja“, reče Nina. „Mislim da je ono malecno kao zrno graška.“

„E pa, i ovako mi se sviđa. Dobro. Kad?“

„U novembru? Verovatno i nije loše da mu rođendan bude u stvarno dosadnom, vlažnom mesecu kad nema šta drugo da se radi.“

On ispusti dug uzdah i nasloni krupnu glavu na njenu malu.

„Eto“, reče. „To je... to je...“

Nina se nasmeja. „Kaži nešto.“

Usledi duga stanka, a on je zagrlj čvršće.

„Savršeno“, reče na kraju veoma tiho. „To je savršeno.“

Ostali su tako veoma dugo.

Dakle, to je bilo sređeno. Sve ostalo – i ne baš.

Treće poglavlje

Zoi je telefonirala Džezu. Nije ga videla nedeljama.

Pitala se – kao što se pitala vrlo često – kako se, za ime sveta, našla u ovoj situaciji. Kako bilo ko završi bilo gde?, razmišljala je ona.

Eh, taj Džez. Megapoznati di-džej, ovo-ono. Bio je poreklom iz Birmingema i uvek je delovao znatno mlađe od dvadeset osam godina, koliko je trenutno imao.

On i Zoi nikad nisu živeli zajedno; nikad mu nije upoznala porodicu – Zoi zna da ćete sada pomisliti: „*Budalo* jedna ble-sava, zašto si zaboga dopustila da te napumpa?“, i baš to su, čisto da znate, rekle njena mama i sve njene drugarice, samo još oštrijim tonom.

U njenu odbranu – koja sada deluje bednije od njenog računa u banci – bio je, i jeste, neverovatno privlačan, trepavice mu dopiru skoro do vrha čela, ima široka ramena, duge noge... Zoi je probala. Stvarno jeste. I Džez isto, jedno kraće vreme. Ali obaveze koje nameće dete nisu – kako je iskreno rekao – u njegovom stilu, srculence.

Iznajmili su jezivu garsonjeru u Vembliju, i Zoi ju je okrečila kako je znala i umela, ali tapete su se ljuštile, hol je strahotno

smrdeo na kuvanje i nije mogla da provuče kolica pored tuđih bicikala.

Zoi je uzela najkraće moguće porodijsko odsustvo (igrom sudbine, radila je u buržujskim jasicama, zaista, zaista preskupim da bi tamo upisala svoje dete), Džez je probao da se pribere i našao je kancelarijski posao, i zatim se rodio Hari (vrlo mirno i bez mnogo buke ako je verovati babici, premda je, ako pitate Zoi, sve bilo traumatično i krajnje neobično).

Nakratko su, oduševljeni njegovom lepotom, oboje zaboravili na ostalo; kako je samo bio sjajan, kako savršen – majušni ružičasti nokti, očeve trepavice, pospane oči i napućene usne. Bio je tiha beba – opuštena i voljena u potpunosti – i njihovi prijatelji, koji su svi još bili mladi i većito išli u klubove i na festivale, svraćali su, donosili poklone koje oni nisu imali gde da drže i obletali su oko njih; i Zoina mama je doputovala iz Španije i pustila je suzu, baš kao da je u epizodi *Istendersa*, i nakratko, samo nakratko, Zoi je mislila da će sve biti u redu.

A onda je Džez zaključio da bi baš mogao da ode na pivo-dva s društvom i da malo pušta muziku, i onda se budio prekasno za posao, a onda nije hteo ni povremeno da pričuva Harija, naravno; bio je presladak, ali stvar s bebama je što su neprestano tu, svake sekunde, i ako prestaneš da ih gledaš na makar milisekundu, verovatno će se zadaviti ili tako nešto.

Da bi izbegao svađu, Džez je zapravo sve ređe dolazio kući, a te godine je leto bilo baš vrelo. Nije imala kuda da ode, i Zoi je svakog dana zurila u četiri zida garsonjere i osećala se kao ona žena iz filma zatvorena u sobu.

Samo, Zoi nije niko zatvorio, zatvorila ju je činjenica da nema para da radi bilo šta osim da ide na posao i da sedi; ama baš ništa. U užasnom londonskom vrzinom kolu, odlazila je na posao u sjajno, buržujsko obdanište, gde su bogataška deca jela organsku hranu i učila osnove matematike, ali je ostavljala Harija u krajnje jeftinom vrtiću, gde im, kako je mislila, samo puste televizor.

Ako zapita Džeza o budućnosti, on bi se istog časa strašno posvađao s njom, besno bi otišao i ne bi se vratio danima, a Zoi bi Harija hranila najjeftinijom pasiranom hranom koju je uspevala da spremi, sedela je u jednoj sobi i pitala se šta se to desilo njoj, dvadesetosmogodišnjoj Zoi O'Konel, mladoj, perspektivnoj i profesionalnoj, koja je razmišljala da upiše master, pa čak i da jednog dana otvori sopstveno obdanište. A sada, evo je ovde. Zarobljena. Sa žitnim pahuljicama u kosi i detetom s kojim nešto nije u redu, a sada, posle dva autobusa, posle vožnje do bolnice na drugom kraju grada gde su joj u suštini rekli da se sama snađe, došla je kući i zatekla obaveštenje o „izmeni stanarine“.

Znala je. Već je to predvidela. Novi kafić sa organskim proizvodima na čošku. Ribarnica. Glasine da se otvara malo luksuzniji supermarket. Za većinu suseda – dobre vesti. Za nju – zlokobni nagoveštaji promena. Stanodavac želi nju da izbac i ne bi li mu se uselili mladi, bogati poslovni ljudi. I zaista, piljar je okačio bele novogodišnje lampice ispred radnje i okrećio je u pastelnozelenu; prodavnica šrafova i rezervnih delova proglasila se za „starinsku i tradicionalnu“. Kružile su glasine o Benksijevom grafitu (Zoi je htela da ga ubije). Hipsterski lanac prodavnica tapeta i boja pružao je prema njima svoje namackane prste urbane džentrifikacije. A sad su i njoj pokušali na vrata.

Pismo je ležalo na stolu u holu. Kako nešto tako bezopasno može da deluje tako zlokobno, to Zoi nije bilo jasno, ali se plašila i da ga pipne.

Nema načina da plati. Nikako. Socijalna pomoć neće ništa rešiti. Ako Džez ne pokrije ovo, shvati Zoi, zagledana u papir, ona može slobodno reći da su beskućnici i prepustiti se na milost i nemilost opštinskom savetu, što je zvučalo užasavajuće; ko zna gde će završiti. Ne može ona to. Ne može da bude bez krova nad glavom. Ovo je smešno. Suludo.

Ili da ode u Španiju, da živi u maminoj majušnoj, jedinoj spavaćoj sobi, da se zaposli u nekom baru... u barovima makar ima posla. Ipak, preseliti se u drugu zemlju... Njen sin nije umeo da kaže ni reč čak ni na maternjem jeziku.

Dok je Hari tražio njihov stari, naprsli tablet i dohvatao ga, Zoi shvati da je obuzima panika, da joj lupa srce

Šta može da uradi? Ruka joj se tresla. Bilo je dosta posla za dadilje voljne da žive s porodicom poslodavaca, ali niko ne bi primio i dete. Ni na jednom radnom mestu koje je mogla dobiti ne bi bila dovoljno plaćena. Ona proguta jecaj i pozva Džeza, to jest posla mu poruku preko *Votsapa* pošto joj se nikad nije javljao na telefon; zahtevala je da se vide.

Četvrto poglavlje

Džez je naravno kasnio. Naravno da jeste. Nakon što je morala da mu pošalje milion poruka da bi se uopšte dogovorili za vreme. Zoi je jednom probala da mu kaže: šta ako se nešto desilo Hariju? Šta ako je u bolnici? On je samo uradio isto što i uvek – prešao preko njenih reči, slegao ramenima i rekao: „Ne brini, srculence, samo ti meni pošalji poruku.“

Zoi je u kafiću gledala u tablu s menijem. Bio je to skup kafić pun mršavih plavih mamica i visokih zgodnih tata s malom decom na ramenima; svi su naručivali skupe poslužavnike pune skupih kolača i kafa kao da im novac ne znači ništa i nalazili se s grupama prijatelja, s labradorima i frizbijima.

Ona je sedela na ivici stolice s Harijem u krilu, na kraju velikog stola, i nije ništa naručivala. Sve više i više gostiju pridruživalo se ogromnoj grupi ljudi po imenu Fiz, Čarli, Oli, Fifi i tome slično; nosili su papirnate zmajeve i lopte, korpe za izlet i ručne frižidere, i pričali su kako je dan divan, a Zoi i Hari su se sve dublje zavlačili u čošak, kao da se izvinjavaju što uopšte zauzimaju prostor. Konačno je poručila šolju čaja – bilo je to najjeftinije što je uspela da smisli – praćena mučeničkim pogledima mršavih plavuša koje su parkirale skupa kolica uz noge

njene stolice. Udubila se u novu knjigu Majkla Luisa, koju je rezervisala u biblioteci. Knjige: jedino one je nikad nisu izneverile. „Toliko knjiško znanje!“, govorila je njena mama kad popije nekoliko pića, što se dosta često dešavalo. „Pomislio bi čovek da nećeš dozvoliti da te tek tako napumpaju!“ A posle: „Jao, dušo, znaš da te samo zavitlavam.“

Džez je na kraju ušetao unutra. Izgledao je, Zoi je morala primetiti, sve mlađe i mlađe. U majici i šortsu je ličio na veliko dete; preterano doterana brada delovala je pomalo tinejdžerski. Zoi je osećala kao da sama svakog dana sve više stari, da sve brige ovog sveta nosi na svojim leđima.

Još je bio zgodan, naravno, još je imao onaj lep osmeh od kog bi vam se oduzele noge.

Kad ga je Hari spazio, usta mu se zaokrugliše od oduševljenja i on poče da se otima da siđe.

„Reci 'molim te'“, kaza mu jedna plavokosa majka vedro, kao u šali, ali zapravo smrtno ozbiljno, i Zoi uzdahnu; nije želela baš tada da se upušta u celu priču, pa je – svesna da je osuđuju – samo spustila Harija na zemlju, a on je jurnuo u susret ocu, kog je obožavao svakom ćelijom svog majušnog bića.

„Ortak!“, reče Džez, podiže ga i zavrte.

Zoi bi više volela da ga ne zove tako – nisu oni ortaci; ipak, nije vredelo, Džez je svakoga tako zvao, to mu je bilo kao tik.

„Šta danas imaš da mi kažeš?“

Hari ne reče ništa, naravno, ali se široko osmehnu ocu od ozgo dok ga je Džez držao iznad glave; bili su to najčistiji zraci ljubavi, i Zoi se klela – pošto je i sama zauvek bila vezana za Džeza i morala je da bude učtiva kad govori o njemu – kako će dati sve od sebe da se ti zraci ljubavi nikad ne priguše, nikad ne ugase. Nekada je i sama mislila da voli Džeza. Uglavnom pre nego što je rešio da je otera u beskućnike.

„Kako ide?“, upita on nehajno. Zoi je bila svesna da su sada u središtu pažnje praktično celog kafića. Džezu nikad nije smetalo kad su u njega uperene mnoge oči.

„Da se prošetamo?“, kaza ona, ne želeći da pretresa svoje muke pred celom ekipom porodičnog, uparenog, dobrostojećeg sveta koji se samozadovoljno oblači u *Boudenu*, ide na porodijsku jogu, renovira podrume i putuje na produžene vikende; manje-više je želela da ih mrzi, ali je u stvari bila očajnički ljubomorna.

„Srculence, čekaj samo da uzmem kafu... Hoćeš ti nešto?“

Po navici, Zoi je odmahнула glavom, a onda ga je gledala kako troši 9,75 funti na ogroman late i po jedan pozamašan mafin za sebe i Harija, zapiljenog kao da se pita može li da pojede nešto tako veliko (uspeo je; i on i Zoi su kasnije zažalili zbog toga).

Konačno su pobegli iz kafića i uspeli da se probiju kroz visoku travu, pored mladih koji su, sami ili u grupama, lenčarili, čitali ili se ljubakali, i imali na raspolaganju bezgranično slobodno vreme da se izležavaju u parku i prepuste se sunčanom danu. Njih troje krenuše prema jezeretu s patkama.

Hari je besciljno lunjao naokolo i zamazivao mafinom svaki centimetar tela tako temeljito da se Zoi učinilo kako i ne mora da ga maže kremom za sunčanje, pa joj je laknulo, pošto to čudo košta čitavo bogatstvo.

„Šta je bilo?“, upita Džez konačno, na oprezu.

„Kirija“, reče Zoi jednostavno.

Džez klimnu glavom. „Aha, ali, srce...“, zakuka on. „Izgubio sam posao.“

On ispruži obe ruke kao da će reći: *Šta da se radi?* Zoi ga nije pitala zašto. Videla je kakav je dok je živeo u stanu. Spava dokasno. Javlja da je bolestan kad ga mrzi da ide na posao. Žali se što šefovi povremeno očekuju od njega da nešto zapravo uradi.

„Dižu nam kiriju“, reče ona odlučno.

Džez uzdahnu.

„Žao mi je“, reče. „Ne mogu ja tu ništa. Jednostavno nemam para.“

Zoi je već razmišljala o tome. Mogao je nešto. Mogao je da nabavi novac. Ako kaže roditeljima, sigurno bi mu pomogli.

Pristojno su živeli u Birmingemu; imali su dovoljno da njemu plaćaju auto. Kad bi znali da imaju unuka, sigurno bi... možda bi u početku bili zapanjeni, ali bi se navikli...

Džezova usta se pretvoriše u tanku liniju kao i uvek kad ona pomene njegove roditelje. Ne dolazi u obzir. Ni slučajno.

„Samo još godinu dana“, reče Zoi očajnički. „Posle će Hari biti u školi, pa ću ja moći duže da radim i sve će biti u redu.“

„Zar ne možeš da odeš kod mame?“

„U Španiju?“

Imao je bar toliko obraza da izgleda posramljeno.

„Izvinite!“, začu se nekakav buržujski glas. Jedan od nesnosnih savršenih tata iz kafića, besprekorne kose, u popeglanim letnjim pantalonama i duksu s kragnicom. „Je l' ono vaš mališa?“

Oboje se okrenuše; Hari se klatario na samoj ivici iskošene obale jezerceta dok se ogromna patka pretećeg izgleda zaletala prema njegovom mafinu.

Kao i obično, nije ispuštao ni zvuka.

„Hari!“, vrisnuše oboje.

Dete se okrenu baš kad je patka dograbila mafin i poremetila mu ravnotežu. Za tren oka, Džez se stvorio tamo, podigao ga i zagnjurio dečakovu glavu – potpuno zamazanu od mafina – u svoju paradnu jaknu.

„Sve je u redu, maleni“, mrmljao je on, a dečakove oči su se bešumno punile suzama; suze su padale i ostavljale fleke po Džezovoj firmiranoj majici dok ga je on čvrsto grlio. „Sve je u redu. Sve je u redu s tobom, maleni moj. Tu je tata. Tu je tata.“

Ipak, nije bio tu. Eto, to je problem, mislila je Zoi ljutito dok je kretala kući. Nedosledan otac. Sranje od vrtića. Para nema. Smetnje u razvoju. Ništa ne mogu da rade i nigde ne mogu da idu, mogu samo da sede u stanu ili da odu u biblioteku (ljubazna bibliotekarka ju je zapravo prva pitala brine li se što Hari ne priča).

A sad su stvarno nadrljali.

Peto poglavlje

Surinder je znala da nešto nije u redu po načinu na koji je Džez otključao vrata nakon što joj je porukom javio da dolazi u Bram*, što je već samo po sebi bilo vrlo neobično.

Ipak, bila mu je sestra. Volela ga je. Znala je da mu nije lako: oba starija brata bili su im oftalmolozi, a ona je upravljala kompanijom za uvoz i izvoz; Džez se nikad nije pronašao ni u čemu. Kada se on rodio, otac je već lepo zarađivao, i Surinder je potajno mislila da je Džez razmažen – kupovali su mu kola i firmiranu odeću. Njeni roditelji su veoma naporno radili celog života i znala je koliko vole da ugađaju lepom sinčiću. Ipak, on je zbog toga na neki način ostao beba.

Sada je, na njeno zaprepašćenje, sedeo za njenim kuhinjskim stolom i saopštavao joj da ima bebu.

Ne čak ni bebu: četvorogodišnjeg sina. S nekom belkinjom iz Londona.

Naslonio je glavu na sto i ostao u tom položaju. Cela prostorija sada je bila otmena i moderna, sa središnjim pultom i skupim blenderom u pastelnim bojama, koji Surinder nikad

---

* Nadimak grada Birmingema. (Prim. prev.)

nije koristila. Ponekad su joj nedostajale ogromne gomile knjiga koje su gušile svaku površinu dok je Nina još živela ovde.

„Ali“, reče ona i opet zavrte glavom. „Kako, za ime sveta... kako si za ime *sveta* uspeo da dobiješ bebu?“

Džez prevrnu očima.

„E pa, vidiš, ovako to ide, imaš pčelu i imaš cvet, je l' tako...“

„Umukni“, reče Surinder. „Kad misliš da kažeš mami i tati?“

On se nelagodno promeškolji.

„Pa“, reče. „Prosto se... prosto se, eto, desilo, znaš.“

„Ne znam“, reče Surinder. „Ne možeš slučajno dobiti bebu. Bože dragi, opet sam postala tetka! Daj slike! U stvari, ne – besna sam na tebe. Ne, pokaži mi. Ne, nemoj.“

Usledi stanka.

„Daj ih ovamo.“

On izvuče telefon, koji je inače čuvao kao oči u glavi.

„Mislila sam da kriješ telefon zato što imaš devojkicu... A, imaš i takve slike, vidim.“

Džez obli rumenilo sve do vrhova ušiju.

„Dobro, a zašto mi sad ovo saopštavaš?“

Džez slegnu ramenima.

„Pa, nikako da se probijem kao di-džej i...“

Surinder se zagleda u njega kao Meda Padington kad čuje nešto suludo, ali on je davao sve od sebe da se ne obazire na to.

„Došao si da tražiš pare?“

„Stvarno je teško probiti se“, reče Džez. „Ljudi prosto ne kapiraju moj fazon.“

„Ja kapiram tvoj fazon“, reče Surinder preteći. Ona otvori kutiju biskvita za slučaj nužde, uze jedan i ne ponudi Džez.

„Hoćeš li reći mami i tati?“

„Ubiće me!“, reče Džez.

„Neće te ubiti“, reče Surinder. „Biće razočarani.“

„To je još gore!“

„Jao, zaboga, daj.“

„Pošto, znaš... njoj treba pomoć...“

„Pa, obratio si se na pogrešnu adresu. A to bi znao kad bi ponekad pročitao novine i čuo reči 'Bregzit' ili 'kurs valute' i kad bi se bavio uvozom.“

Džez je masirao potiljak.

„Kakav ti je plan?“

„Mislio sam da zaređam po festivalima i da puštam muziku – da se baš potrudim, znaš? Da zaradim dosta para, pa da se sredimo.“

„Aha“, reče Surinder turobno. „Planiraš da kupiš čarobni pasulj.“

„Kad postanem poznat, biće ti žao.“

„Gde je *njena* porodica?“

„U Španiji“, reče Džez. „Zapravo ima samo mamu.“

U mislima je Surinder videla veliku lenju slonicu od devojke koja se samo izležava i očekuje da Džez sve plati.

„Ti si budala“, reče ona. „Kakva je ona uopšte? Imaš sliku?“

Na Surinderin užas, Džez je nije imao.

„Ma, nije loša“, reče. „Stalno nešto čita. Ista je kao ona tvoja bivša cimerka. Opsednuta. Knjige, knjige, knjige. Baš je dosadna.“

Usledi stanka.

„Šta?“, upita Džez.

„Ništa“, reče Surinder. „Samo... ma, stvarno ništa.“

Šesto poglavlje

Momci i devojke koji su pomagali u žetvi otišli su svojim putem, ali vreme je još bilo blago i zlatno, a povetarac se vio kroz tek pokošena polja. Večeri su još bile duge, iako su se u prozirnom vazduhu osećale prve naznake da je jesen na pragu. Guske su već kružile nebom i pripremale se za dugo putovanje na jug.

Nina je svratila u radnju gospođe Mari u selu da kupi malo estragona kako bi začinila pile koje je planirala da ispeče te večeri, i uz to četiri slatke zemičke, od kojih će pokušati da bar jednu ostavi Lenoksu.

„Jao, na šta ličiš“, reče gospođa Mari. Nina se zagleda naniže, u svoj stomak. „Ogromna si!“

„Mislila sam da sam prosečno krupna“, progundā Nina, i priseti se da je – kako joj je rekla prilično diktatorski nastrojena patronažna sestra – zapravo poprilično krupna za tromesečnu trudnoću.

Shvatila je da je trudna tačno kada i izvesna veoma slavna ličnost, i bila je malčice opsednuta dotičnom slavnom ličnošću, koja je šetala sićušni, jedva primetni stomačić po raznoraznim popularnim mestima širom Zemljine kugle, dok je Nini već bilo teško da se sagne i veže pertle.

„Dobro, a koliko ih imaš unutra?“, reče gospođa Mari, oduvek prilično neposredna.

„Oh, u redu“, reče Nina i reši da ne kupuje zemičke.

Starica diže pogled. „Ovo su stvarno divne vesti“, reče na kraju. „Nisam mislila da ću onog Lenoksa ponovo videti srećnog.“

Nina se osmehnu, ne baš oduševljena što je podsećaju da nije prva devojka Lenoksu.

„A šta ćeš sa onim svojim kamionom...?“

Ipak, baš kad je progovorila, vrata radnjice otvoriše se uz zvonjavu i uđe devojka koju ni jedna ni druga nisu prepoznale. Činilo se da je plakala. Bila je tanušna, visokih jagodica i svetle kose, i govorila je s приметnim poljskim naglaskom.

„Izvoli?“, reče gospođa Mari dosta oprezno.

Devojka obrisa zamazano lice.

„Kad je autobus, molim vas?“, upita.

Gospođa Mari se namršti.

„Pa, zavisi kud ideš.“

„Šta me briga“, reče devojka silovito. Gospođa Mari i Nina se zгледаše.

„U utorak“, reče gospođa Mari.

„Je l' ti dobro?“, upita Nina blago.

Devojka zavrte glavom.

„Oni su čudovišta!“, reče, i Nina se iskreno zabrinu.

„Na koga misliš?“

„Ajao!“, reče gospođa Mari, iznenada shvatajući. „Ti si gore, u kući.“

„Više ne“, reče devojka.

„Kojoj kući?“, upita Nina.

„Velikoj kući!“, reče gospođa Mari kao da je Nina tupava.

„Znate“, reče devojka. „Oni su... oni su...“

Pogleda u njih dve.

„Vukovi“, frknu ona. „Mali, majušni vukovi.“

Gospođa Mari bez mnogo buke otkuca čokoladicu koju je Nina dodala u korpu a da nije ni primetila.